తెగిన గొళ్ళాలు

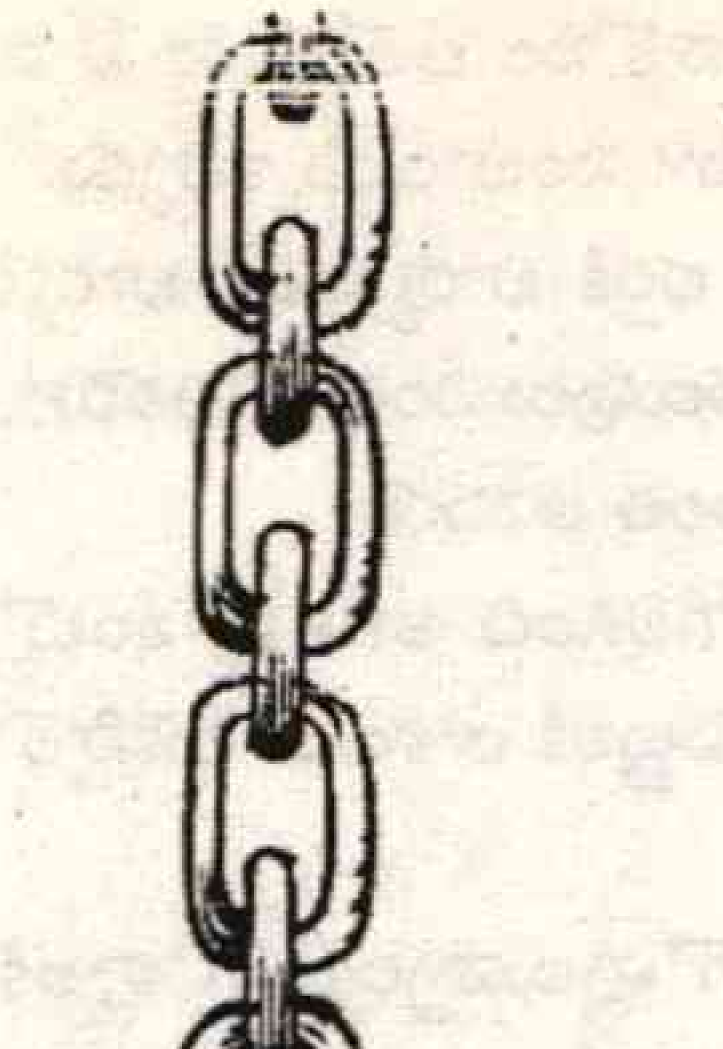

ఇంకా చాలా రోజులు ఉందనుకున్న కుసుమ పెళ్లి అంత తొందరగా దగ్గర పడిపోతున్నందుకు అలజడిగానే ఉంది ఆదిలక్ష్మికి. మరునాడు రాత్రికే ముహూర్తం. పెళ్లి పెద్దలై ఉండి , పెళ్లి కుమార్తె తరపున కంకణాలు కట్టుకోవలసి ఉండి ఇంత వరకూ ఊరు బయలుదేరకపోవడం ఆమెకి అదోలాగ ఉంది.

'' అమ్మా! అక్క పెళ్లికి ఇంకెప్పుడెళ్తామే? ... అమ్మా!...'' ఆదిలక్ష్మి పైట గుంజుతూ అడిగాడు చిన్నకొడుకూ, పదేళ్ల వాడూ అయిన రాజు. పెళ్లికి ఇంకా బయలుదేరనందుకు వాడికి కోపంగానూ, అంతకంటె బాధగానూ ఉంది.

కొడుకు అడిగిన మాటకు ఆదిలక్ష్మి సమాధానమిచ్చే స్థితిలో లేదు. ఏదో అందని ఆలోచనలతో ఆందోళన పడిపోతోంది. బెంగగా, బితుకుగా ఉంది.

తల్లిని కుదుపుతూ రాజు మళ్లీ అదే ప్రశ్న వేశాడు.

''నువ్వొక్కడవూ వెళ్లిపోరా!'' అన్న తల్లి ఎందుకలా మాట్లాడిందో రాజుకి అర్థం కాలేదు. చెప్పినా వాడికి అర్థం కాదు. చెప్పే వోపిక ఆమెకీ లేదు. ఏమనుకున్నాడో రాజు వీధిలోకి బాధగా వెళ్లిపోయాడు.

ఆదిలక్ష్మి ఆలోచనలకి మాత్రం అంతం లేదు తను పెళ్లయి కొత్తగా కాపురానికి వచ్చిన రోజులు కళ్ల ముందు మెదిలాయి. ఆయనగారు రోజుకి సగం గంటలు డ్యూటీలోనే గడిపేవారు. డ్యూటీ ఎనిమిది గంటలే అయినా స్టీలు ప్లాంటుకు వెళ్లిరావడమంటే మరో నాలుగు గంటల ప్రయాణం. డ్యూటీ కంటే వెళ్లి రావడమే కష్టమనే వారు.

పెళ్లయిన కొత్తలో పెనిమిటి రోజంతా తనతోనే ఉండాలనిపించేది. అదే కోరిక అతనికీ ఉన్నా '' నిన్ను కట్టుకోక ముందే ప్లాంటు నన్ను కట్టుకుంది'' అని నిట్టూర్చేవారు. ఆ నిట్టూర్పులో కూడా వెళ్తూ తన్ను దగ్గరికి పిలిచేవారు. డ్యూటీకి వెళ్లేముందు సినిమాల్లోలా 'ముద్దు' పెడతారేమోనని చాలాసార్లు చూసింది. కా ని పిలిచిన ప్రతీసారి పెట్టించేవారు ఏమిటి? 'ముద్దు' కాదు బొద్దుగా వుండే తాళం కప్ప!

కటకటాలకి లోపల్నుండి తాళం వేస్తూ ''పట్టపగలు కూడా ఎందుకూ!'' అన్నట్టు చూసింది ఆదిలక్ష్మి.

''రోజు రోజుకీ దొంగల భయం ఎక్కువవుతోంది. నాకోసం ఆలోచిస్తూ నీ వా గదిలో వంట చేస్తుంటే అవతల ఎవరో వచ్చి ఇల్లు సర్దేస్తాడు'' సంజాయిషీ ఇచ్చాడు.

ఇలా అన్నిటికన్నా ముందు గుర్తొచ్చేది తాళం కప్ప. భర్తకి భార్యకంటే, భార్యకి భర్త కంటే... ఇద్దరికీ భగవంతుడి కంటే కూడా! ఇంటికి తలుపులు ఎంత అవసరమో, తలుపులకి గొళ్లెమెంత అవసరమో, గొళ్లేనికి తాళం కప్ప అంత అవసరం!

తాళం గొప్పతనాన్ని అప్పటికే కొంత అర్థం చేసుకోగలిగింది ఆదిలక్ష్మి ఇంట్లో ఉండే వారంతా కుటుంబ సభ్యులే అయినా సూట్‌కేసులకి, పెట్టెలకి తాళం ఎందుకేస్తారో తర్వాత తర్వాత అర్థమయింది.

ఇప్పుడు ఇంటికి తలుపులున్నాయి. తలుపులకి గొళ్లాలున్నాయి. గొళ్లాలకి బాం(డ్రకప్పంత తాళాలున్నాయి. అయినా పెళ్లికి వెళ్లాలంటే భయమే! భయముండదూ?! ఎంతటి తాళం కప్పనూ తలదన్నేలా తయారయింది మాయదారిలోకం! పగలయినా, రాత్రయినా ఒకటే! పాడయిపోయింది లోకం. ఎంతగా అంటే భర్త, నలుగురు మగపిల్లలూ అంతా ఉన్నా తలుపులు తాళం వేసుకున్నా సరే ఏ అర్ధరాత్రో, అపరాత్రో ఎవడో దొంగ వెధవ కిటికీలోంచి కర్రకి దోని కట్టినట్టు కొక్కెం కట్టి మరీ స్టాండుకున్న బట్టలు లాగేసి పట్టుకుపోయాడు. నయం, చొక్కా జేబులో యాభై రూపాయలే ఉన్నాయి. అదిగో అది మొదలు రాత్రులు పడుకొనే ముందు కిటికీలు బిడాయించుకొని మరీ పడుకోవడమే! కరెంట్‌పోయినా, దోమలు కుట్టినా, ఊపిరి సలపకపోయినా, వేడి ఆవిర్లతో రాత్రి కనురెప్పలు పడకపోయినా అలా తెల్లవారవలసిందే! మంచి గాలి కాదు, ఏ గాలీ పీల్చుకోలేని స్థితి. కష్టంగా మొదట్లో అనిపించినా తరువాత అలవాటుగా మారింది.

''పోలీసులున్నా రెందుకు?'' ప్రశ్నించుకుంది ఆదిలక్ష్మి.

''దొంగల్ని పట్టుకోవడానికి?''

తన సమాధానం తనకే నవ్వు తెప్పించింది. అసలీ పోలీసులు ఎవరికోసం? వీళ్లెవరికి కాపలా కాస్తున్నారు? తమ ఇంటికి కాపలా కాకపోతే ఈ వీధికీ, ఈ వాడకీ? లేకపోతే పోలీసు స్టేషన్‌లకీ (స్టేషన్ ని ఎవడైనా ఎత్తుకెళ్తాడనా), బాగా డబ్బున్న వాడికీ, రాజకీయ నాయకులకీ మంత్రులకూ కాపలా కాస్తారు! పోలీసు లుండేది వాళ్ల కోసమేనేమో?

చాలా బాధనిపించింది ఆదిలక్ష్మికి

గత కొద్ది రోజులుగా నగరంలోనూ, చుట్టుపక్కలు జరిగిన కొన్ని సంఘటనలు, వాటిని నిరూపిస్తూ పేపర్లో ఫోటోలు, వార్తలు కళ్ల ముందు మెదిలాయి.

అసలీదోపిడీలు, దొంగతనాలు ఎందుకు జరుగుతున్నాయి? దొరికితే పులుసులోకి ఎముకలు కూడా మిగలవే! జైల్లో పెట్టి కొట్టి కొందరైతే అక్కడే నిజం చెప్పమని తన్ని తన్ని చంపేస్తారు కూడానట! మరి ప్రాణాలకు తెగించి అందరూ ఎందుకు చేస్తారు? కొందరుంటే ఉండొచ్చు. తిండికి లేకనా? ఆకలి ఎంత పనైనా చేయిస్తుంది. అన్నమా మరేమిటి?

ఆదిలక్ష్మి ఆలోచనల వల్ల అరగంట నుంచీ గొంతు చించుకుంటున్నది భర్త అని గ్రహించలేదు. ఆయన అరుగు మీద అసహనంగా కూర్చుండిపోయాడు. ఆటకుపోయిన రాజొచ్చి కేకేస్తే అప్పుడు చూసింది భర్తని.

జగన్నాథం ఇంటి లోపలికి అడుగుపెట్టడంతోనే అందుకున్నాడు. '' ఎక్కడున్నావ్? కొత్తగా పెళ్లయిన ఆడకూతుర్లా ఆ ఆలోచన లేమిటి? లేకపోతే ఆ కొత్తగా పెళ్లవలసిన జంట గురించి ఆలోచిస్తున్నావా? కుసుమని నీ కూతురనుకున్నావే? కాళ్లు కడిగి కన్యాదానం చేస్తేనేనా పుణ్యం వస్తుంది? అసలు కూతుళ్లు లేరని నీ కంత బాధ ఎందుకూ అంట? అలాగయితే మగపిల్లలు లేనివారికి వంశమేముందే? పైగా కొడుకు కొరివి పెట్టకపోతే, పిండం పెట్టకపోతే మరి మోక్షమే లేదట! నీ కా నలుగురు కొడుకులున్నారు.'' అని ఆగిపోయిన భర్తని అర్థం కానట్లుగా చూసింది ఆదిలక్ష్మి.

అర్థమైనంత జీర్ణించుకొని, కుసుమ పెళ్లికి కట్నం తామే ఇస్తే కాళ్లు కడిగి కన్యాదానం చెయ్యొచ్చన్న చెల్లెలు, మరిది జ్ఞాపకం వచ్చారు. ''డబ్బు దొరకలేదా?'' అడిగింది ఆదిలక్ష్మి

''డబ్బు దొరికింది, అది కాదు సమస్య ''. జగన్నాథం నుదుట మడతలు.

''మరి ?'' ఆత్రంగా అడిగింది ఇంకా అర్థంకాని ఆదిలక్ష్మి.

అప్పుడు చెప్పాడు జగన్నాథం.'' కుసుమ వాళ్ల సంతానంలో మొదటిదట. జ్యేష్ఠ పుత్రిక కాబట్టి, ఆ అమ్మాయికి తల్లిదండ్రులే కన్యాదాన మిస్తే మంచిదట. మీ చెల్లెలికీ, మరిదికీ, ఇలా అందరూ తలో మాటా అంటే ఈ నిర్ణయానికి రావలసి వచ్చిందట. అయినా ఇంకా ఇద్దరాడ పిల్లలున్నారు కదా! అని మనకి గుర్తు చేస్తూ రాశారు.''

'' రేపు పెళ్లి పెట్టుకొని ఈ రోజు చెప్పడమేమిటి?'' ప్రశ్నించింది ఆదిలక్ష్మి.

''.... మనం వస్తామని చూస్తున్నారట. పెళ్లికార్యం తల మీద పెట్టుకొని రాలేకపోయారట. లేకపోతే వచ్చే చెప్పుండేవారట. మీ చెల్లయితే ఏడ్చిందట, పాత విషయమే మళ్లీ గుర్తు చేశారు. మనకి నలుగురు మగపిల్లలు. వాళ్లకి ముగ్గురు ఆడపిల్లలు పుట్టే ఆవకాశం ఇక ఎలాగూ లేదు కాబట్టి చంటి పిల్లల్ని, అంటే మన రాజుగాణ్ణి వాళ్లకిచ్చి వాళ్ల అరుణని మనం తెచ్చుకుంటే బాగుండేదట మనకి ఆడపిల్ల ముచ్చట, వాళ్లకి మగపిల్లడి ముచ్చట తీరిపోయేదట!''

జగన్నాథం మాటలకు మళ్లీ అడ్డు తగిలింది ఆదిలక్ష్మి.

''ఇప్పుడా విషయాలన్నీ ఎందుకట? ఎప్పటి మాటలో మళ్లీ ఆడి, ఇచ్చిన మాట దాటిపోయామని దాయడానికా? అసలు కుసుమ నీ కూతురే! నువ్వంటే దానికి ఇష్టం అదంటే నీకు ఇష్టం. తప్పిపోయి మా ఇంటిలో పుట్టిపోయిందిగాని...'' అయినా ఇప్పుడేమయిపోయింది? ఒక పేగు ఎరుసనా? నువ్వు నాకు రక్తం మిగిల్చితే కదా నేను పుట్టాను - అంటే అదీ నీ రక్తం పంచుకుపుట్టినట్టేనని మా చెల్లి మాయ కబుర్లుచెప్పింది. ఇప్పుడేమో...'' మరి మాటలు రావడం లేదు. దుఃఖం తెరలు తెరలుగా పొంగుకొస్తోంది.

భార్య అలా కుమిలి కుమిలి ఏడ్చేసరికి జగన్నాధం శాంతంగా, సహనంగా, ఆలోచనతో మాట్లాడాడు.

''అదీ ! ఇప్పుడే మయిందని? పాపం కుసుమ 'అమ్మ రాలే' దని నీ కోసం ఏడుస్తోందట. వారం ముందొస్తానని అన్నావట - అదీ తను నెల రోజులు ముందు రమ్మంటే.' ఆ దిలక్ష్మి ఇంక జగన్నాధాన్ని మాట్లాడనీయలేదు. కళ్ళు రెండూ రెండు మండలతో చిన్న పిల్లలా పులుముకుంటూ - '' అది నా కేమవుతుంది? వాళ్ల అమ్మా, నాన్నా ఉన్నారుగా!'' అంది.

''ఛ! అవేం మాటలు? పెద్దవాళ్లం మనం మనం ఏదో పడతాం పిల్లల మనసు ఎందుకు విరచడం? అదేవిషయం తనూ రాసి, వా ళ్ల అమ్మానాన్నా లెటరు అందించిన మనిషితో పంపించింది. మనం మాత్రం మనబ్బాయిని ఇంకొకరికి...'' ఆదిలక్ష్మి ముఖం చూసి ఆగిపోయాడు జగన్నాధం.

''అమ్మా! ప్లీజ్ అక్క పెళ్లికి వెళ్దామే!'' బ్రతిమలాడినట్టు తల్లి గడ్డం పట్టుకున్నాడు రాజు. 'సరే' అని ఆదిలక్ష్మి అన్నదాకా విడువలేదు. తరువాత వాడి ఆనందానికి అవధుల్లేవు.

'' అదీ! ఆకలేస్తోంది. అన్నంపెట్టు''. జగన్నాధం అన్నాకే కూర్చున్న చోటు నుంచి లేచి నిల్చుంది ఆదిలక్ష్మి. ముఖం చెంగుతో తుడుచుకొని భర్తకీ, కొడుక్కీ రెండు కంచాల్లో వడ్డించింది. అప్పుడే నడిపి కొడుకు. మళ్లీ వాడికి వడ్డించింది. అంతా భోంచేస్తుంటే తల మీద చేతులు వేసుకొని ద్వారానికి చేరగిలబడిపోయిందామె.

అందరి భోజనాలయినా, ఆదిలక్ష్మి ఇంకా ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టుగానే ఉంది.

జగన్నాధమే కదిపాడు. '' నువ్వూ భోంచెయి కలిపిన అన్నం వదిలేశాను. చప్పగయిపోతుంది.'' కంచాన్ని ఆమె ముందుకు తోశాడు..

ఆ వదిలిన కంచంలో మరికొంచెం అన్నం వేసుకొని, అందులోనే వారగా కూర వేసుకుంది.

ఆదిలక్ష్మికి ఆ విధంగా వదిలిన ఎంగిలి కంచంలో తినడం అలవాటే! అసలు ఆ విధంగా అన్నం వదలకపోతే ఆమెకు మహకోపం. తన తల్లి నుండి తనకా గుణం సంక్రమించింది. పెనిమిటి వదిలిన కంచంలోనే పెళ్లాం తినాలట!.

'' ఇంతకీ ఇంట్లో ఎవర్నుంచి వెళ్దాం. ఎవ్వరూ లేకుండా ఇల్లొదిలి వెళ్తే రోజులసలే బాగోలేవు. '' భర్త అన్న ఈ మాట ఆదిలక్ష్మి కి అన్ని సమస్యల కంటే పెద్ద సమస్యలా అవుపించింది.

''తాళం వేసి వెళ్దాం.'' చిన్నాడు రాజు సలహా ఇచ్చాడు.

ఒకప్పటి తాళానికి ఇప్పుడు విలువలేదని తేలిపోయినట్లనిపించింది ఆదిలక్ష్మికి. 'తాళం వేశామన్న మాటేగాని ఎప్పుడు భయం లేదు గనక?' అనుకుంది.

''తాళం వేసినా మనిషుండాలి. రాత్రు లెవరో పడుకుంటే సరిపోతుంది.'' భార్య

పెదవి దాటి మాట రాకపోయేసరికి జగన్నాథమే అన్నాడు.

'' తాళం పోయి మని షొచ్చాడు. ఆ మనిషి ఉన్నా భయం లేదూ? ఇంట్లో ఇంతెడు మనుషులుండి రాత్రి ఏ పిల్లి దూకిన చప్పుడయినా అమ్మో ఏమిటి? ఎవడొచ్చాడు అని నిద్రలేచి, టార్చి వేసి కాచుక్కూర్చోలేదూ?'' మళ్లీ తనలోనే అనుకుంది ఆదిలక్ష్మి.

'' ఎవర్ని పడుకోమనడం? మన మనుషులుంటే బాగుండును. నమ్మకమయి నోళ్లయితేసరి. ఇల్లు అప్ప చెప్పామంటే బాధ్యతున్నట్టు చూసుకోవాలి. ఇరుగూ పొరుగులో ఎవరు?'' మళ్లీ అన్నాడు జగన్నాథం.

'' మళ్లీ మంచిరకం మనిషి '' ఆదిలక్ష్మి ఆలోచనలు సాగలేదు.

భార్య మాట్లాడకపోయేసరికి ఇంకా కన్యాదానం గురించి ఆలోచిస్తోందోమోనను అనుకొని '' పెళ్లికి వెళ్లాక పీటల మీద నీ కూతురు వుండగా నే, నీ చెల్లెల్ని, మరిదిని కడిగేద్దువులే! ముందు ఇంట్లో ఎవర్ని పెడతామో ఆలోచించు'' అన్నాడు జగన్నాథం.

అప్పుడు ఆదిలక్ష్మి నోరు విప్పింది - '' ఇదా పెళ్ళిళ్ల సీజను. ఎవర్ని ఉండమన్నా అందరూ మాకూ వున్నాయని అంటున్నారు. అందుకే గద ఇంతవరకు వెళ్లకుండా ఉండిపోయింది!''

''రేపే పెళ్లి.'' రాజు బాధ రాజుది.

'' నువ్వుండిపోతా వ్రా! వచ్చాక సినిమాకి తీసుకెళ్తాను.'' ఆటపట్టించాలని నవ్వుతూ కొడుకుని అన్నాడు జగన్నాథం.

'' ఆ...అబ్బా నే నుండను. ఉదయం అడిగితే అమ్మ నన్నొక్కడ్నీ వెళ్లిపోమంది.'' అమ్మ అర్థరయిపోయినట్టు గొప్పగా చెప్పాడు రాజు.

'' అన్నాను క దా అని ఒక్కడవూ వెళ్లిపోగలవురా? అయినా నువ్వేం వస్తాదువా నిన్ను కాపలా ఉంచి మేం వెళ్లడానికి? నీ అన్నలు ముగ్గురున్నా రెందుకు? అవసరానికే మనుషులు కరవు. గొప్ప చేస్తున్నాడు మీ పెద్దన్నయ్య. సెలవులు దొరకలేదని ఉత్తరం మాత్రం రాశాడు. మీ చిన్నన్నయ్య అదిగో, ఇంట్లో ఉన్నాడంటే వాడు. మీ చిన్నయ్యకి ఇష్టమైన కొడుకు. పనిసాయం చేస్తాడట. వాణ్ణి తీసుకెళ్లకపోతే దెబ్బలాడతారు. మీచిన్న చిన్నన్నయ్య ఉన్నాడంటే చదువని, కోచింగ్‌లని రానేలేదు.'' విసుగ్గా అంది అలసిపోతూ ఆదిలక్ష్మి .

కొన్ని క్షణాలు గడిచాక - ''అవునే, పక్కింటి పాపాయమ్మ కొడుకుని ఇంట్లో పెట్టి వెళ్తే ?'' నెమ్మదిగా అడిగాడు జగన్నాథం.

ఆదిలక్ష్మి మాత్రం నెమ్మదిగా చెప్పలేదు సమాధానం. '' వాడా... వాడాండీ? మీ కేటి బుద్ధుండే మాట్లాడుతున్నారా? ఆ ఛండాలుడు వాళ్ల నాన్న జేబులే కొట్టేస్తాడట. వాళ్లమ్మ ఏ పోపుల డబ్బాలో దాచినా, కడుపులో పెట్టుకున్నా అసలు తినే పదార్థమే ఉంచడట !అవునండీ! కాకపోతే ఆ పాయమ్మ కూతుర్ని వీడిన్ని సార్లు సినిమాలు చూసింది కాక, దాన్ని తీసుకెళ్తాడట. మనమే జీతాలెత్తి నెల కో సినిమా అయినా...''

చెపుతూనే ఉంది.

'' ఆపవే, అంత గట్టిగా చెప్పాలా? వాళ్ళు మన మీదికి యుద్ధానికి రావడానికా? ఆ సంతంతా ఎందుగ్గాని, ఇంకెవరున్నారో చెప్పు? మధ్యలో అడిగాడు జగన్నాథం.

''అవున్రా నడిపోడా, మీ స్నేహితుడు కామేసో?'' ఆదిలక్ష్మి అడిగింది రెండో కొడుకుని.

''వాళ్ళ మామయ్య కొడుకు పెళ్ళికి వెళ్ళాడమ్మా?'' చెప్పాడు.

''మరి నారాయణ, తేజ వాళ్లో?'' తండ్రి అడిగాడు.

ఏమనుకుందో ఆదిలక్ష్మి వెంటనే ''వాళ్లొద్దు, వద్దులే. లేకపోతే లేదు'' అంది. ఈ సమస్య ఎప్పటికి తెగుతుందో అని చూస్తున్నాడు రాజు.

''అవునూ పెరటి అంబుజం వాళ్లకి తాళం ఇస్తే?'' నడిపోడు నసిగాడు.

వెంటనే అందుకుంది ఆదిలక్ష్మి ''అలా, వాడు కాస్ప్రీ ఒగ్గీసుకున్నాడు మందని, ఈ గుంటముండ పాపలందరు ఎక్కి-తొక్కి-రూ? తల్లితో వస్తేనే కళ్లెర్రజేస్తున్నా వినకుండా టీవీ తిప్పేసి ఇవి లాగేసి అవి తాగేసి, అయినా ఒట్టప్పుడే ఆయమ్మ, అదియ్యోదినా ఇదియ్యోదినా అని ఒకదాని కొచ్చి రెండు తీసుకెళ్లేది. అలాటిది... తాళా లిస్తే అర్లిక్స్ పాలగుండ, పంచదార, నూనె... అన్నీ ఉన్నా యింట్లో పాపుల్లగ్గిర్నుంచి.''

''మరి ఏదీ కాకుండా, ఎవరూ లేకుండా ఎలాగ?'' ప్రశ్నించాడు జగన్నాథం.

పెద్ద సమస్యొచ్చి నేశం మీద మనుషులే లేనట్టుంది వారికి. మనిషి - ఒక్క- మనిషి కనిపించడంలేదు.

కొన్ని క్షణాలు నిశ్శబ్దంగా గడిచాయి.

''అయినా మన దగ్గరేముంది ఎత్తుకుపోవడానికి? అయినా బెంగ. గుండె నిబ్బరానికి ఎవులో ఉండాలి. లేదంటే పెళ్లికి వెళ్లినా ధ్యాసంతా ఇటే ఉంటుంది.'' స్వగతంగా పైకే అంది ఆదిలక్ష్మి.

''మొన్న మంగ... కొళాయి దగ్గరిల్లు... మంగ పెళ్లికి వాళ్ల సొంత అన్నయ్యే ఇంట్లో ఎవరూలేరని పెళ్లికి వెళ్లలేదు. ఎవరయినా ఏమిరా మీ చెల్లి పెళ్ళికి వెళ్లలేదూ? అంటే పెళ్లి జరిగిన రోజు ఇంటికి తాళం వెయ్యకూడదు. దీపం దేవుడికి పెట్టి ఉంచాలి అని మాట్లాడుతున్నాడు. అది నిజమేనమ్మా!'' అడిగాడు నడిపోడు.

ఏం మనసు మార్చుకుందో '' ఏమోరా, అయితే నువ్వుండిపోకూడదూ?'' టక్కున బతిమాలుతున్నట్టుగా అంది ఆదిలక్ష్మి.

వాడు రెండు నిముషాలు మాట్లాడలేదు. తర్వాత అన్నాడు. ''సరే లేకపోతే ఏం చేస్తాం? నన్నుండమంటే ఉంటాను.''

రాజు - ''అన్నయ్యరాడా?'' అని ఆందోళనతో మొఖం వెళ్లబెట్టాడు.

జగన్నాథం ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆదిలక్ష్మి మాత్రం ''నాయమ్మ.. నాయమ్మే'' అని మెచ్చుకుంది. ''కావాలంటే మేం వచ్చిన వెంటనే నీవు వెళ్లి వారం రోజులు ఉండి

వద్దువుగాని, సరేనా?'' అంది. వాడు మాట్లాడకపోవడం, తల్లి మెచ్చుకోవడం - నడిపోడు ఖాయం అన్నట్టుంది.

ఇరవై రెండేళ్ల కొడుకుని ఇంట్లో ఉంచడానికి ఆదిలక్ష్మి ధైర్యంగా ఉన్నా, జగన్నాథం మాత్రం అందుకు సిద్ధంగా లేడు. మనసు పరిపరి విధాల ఆలోచిస్తోంది.

జగన్నాధానికి కొడుకు వయసులో ఉన్న తన గతం గుర్తుకు వచ్చింది. పెళ్లికి ఒక సంవత్సరం ముందవ్వచ్చు. ట్రైనింగ్ పిరీడ్‌లో ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు వయసు ఊరుకోనిచ్చేది కాదు, నరాల్లో ఏదో కదలిక, ఆరాటం. అంతా ఓ చోట చేరి మధు పుస్తకాలు సంపాదించి చదవడం, మధన, మన్మథల్లో, బొమ్మలు చూస్తూ కాలాన్ని వెళ్లబుచ్చడం. మొదట్లో ఆనందం, తర్వాత అసహ్యం, మళ్లీ ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు అవే దృశ్యాలు గుర్తుకొచ్చి నిద్రపట్టేది కాదు. చదువు మీద మనసు నిలిచేది కాదు. డబ్బుల్లేకగాని ఉంటే వెళ్లేవాడేమో! అంతగా వెళ్లాలనిపించేది. ఒక్కోసారి వద్దు అనిపించేది. ఏది ఏమయినా బుర్ర పాడైంది. అలానే చదువూ కాస్త చెడింది.

మరి ఈ కాలం కుర్రోళ్లని అసలు పట్టలేం. సినిమాకని చెప్పి స్నేహితుల ఇళ్లు ఖాళీగా దొరికితే చాలు. బ్లూ ఫిల్ములూ, మందు పార్టీలూ! ఈ వయసులో మతి తప్పితే జీవితపు గతి తప్పినట్లే!

అంతే! ''నడిపోడు ఇంట్లో కాపలా ఒక్కడూ ఉండడానికి వీల్లేదన్నాడు'' జగన్నాధం.

ఆదిలక్ష్మికి అర్థం కాలేదు. అదే విషయం అడిగింది.

''నీకు తెలీదు ఊరుకో'' అన్నాడు.

అంతలోనే ''పాపం వాడి ఒక్కణ్ణే ఏం వదిలి మనమంతా వెళ్తాం? ఎలాగూ వాళ్లిద్దరూ లేరు'' అన్నాడాయన.

ఆదిలక్ష్మి భర్త మాటలు విని ఏమనుకుందో, ఏమో కాసేపు ఆలోచించి 'సరే' నంది.

''అయినా మన దగ్గరేముంది? ఏవిఁ తీసుకుపోతాడు ఎవడైనా?'' ఆ మాట అవసరమైనప్పుడూ, కానప్పుడూ అంటునే ఉంది.

'' ఏదైతే అదే అయ్యింది'' అనుకున్నారు.

అప్పుడు దోపిడీలు, దొంగతనాల గురించి కదిలింది. రాజు మధ్య మధ్యలో ప్రశ్నలేస్తూ, వాళ్ల పాఠంలో దొంగలు చివరకి మంచి వాళ్లయినట్లు చెపుతుంటే ఆదిలక్ష్మి ఆగలేక '' ఆ.. అది కథ'' అంది.

''కాదు నిజవేం'' అనాలనుకున్నాడు రాజు. కాని మళ్లీ తల్లి వాడికా అవకాశమివ్వలేదు. తన చిన్నతనంలో వాళ్ల ఊళ్లో జరిగిన దొంగతనాల గురించి చెప్పింది. అప్పుడు దొంగలు తక్కువట. ఇంతలా పెచ్చుమీరి పోలేదట. అథవా ఎవడో దొంగతనం చేసిదొరికితే - పోలీసులకి అప్పజెప్పేవారు కాదట. అసలు పోలీసు ఊరికి ఒక్కడూ

ఉండేవాడు కాదట. అప్పుడే దేశం బాగుండేదట. ఇప్పుడు పోలీసులే జైల్లో నుండి దొంగల్ని వదిలి దొంగతాలు చేయిస్తున్నారట. దొరికినకాడికి వాటాలు వేసుకుంటున్నారట. లోకమిలా అయిపోతున్నందుకు భగవంతుణ్ణే తిట్టిందీసారి ఆదిలక్ష్మి.

"మరి దొంగలు దొరికితే పోలీసుల కప్పజెప్పక ఏం చేసేవారు?" మధ్యలో తల్లి వదిలేసిన విషయం తాను మాత్రం వదల్లేదు. రాజుకి ఆసక్తిగా ఉంది.

" ఆ... దొరికితే ఆడి పాపం పూరాపండిపోయినట్టే! ఇక చూస్కో, మంగల్ని పిలిచి నున్నగా గుండు గొరిగించి, ఆ గుండు మీద పిండి చుక్కలు పెట్టి, ముఖానికి మసిబొగ్గుతో నామాలు దిద్ది, కుండ మట్టు మెడలోదించి, స్తంభానికి కట్టి, గుండగ చితగొట్టి , గాడిద ఎక్కించి ఊరేగించేవారు. మేం అప్పుడు చిన్నగుంటలం కదా వెనక పరిగొట్లే వోళ్లం. అన్నట్టు చెప్పడం మరిచిపోయాను ఆ దొంగోడి మెడలో పిడకల దండవేసి మరీ.." కళ్లెదురుగా జరుగుతున్నట్టు చెప్తోంది ఆదిలక్ష్మి.

"తరువాత దొంగా డేం చేసేవాడు?" చిన్నాడి ప్రశ్న.

" ఇంకేటి చేస్తాడు? ప్రాణం పోయినా పరవాలేదు. పరువుపోతే ఆ బ్రతుకు ఎందుకు? ఎందులోపడి చావక!" రోతగా అంది ఆదిలక్ష్మి.

ఆ చెప్పే విధానికి జగన్నాధం కూడా నోరు వెళ్లబెట్టాడు. తర్వాత తేరుకొని "బుద్ధిగా చదువుకోక, వీథిలో ఎక్కడ చూసినా నువ్వే నన్నమాట!" వ్యంగ్యంగా అన్నాడు.

"మరి మీ ఊర్లో ఇలాంటివి జరిగాయేంటి?" చిన్నపిల్లలా అడిగింది ఆదిలక్ష్మి.

" ఏంటి అమ్మా నీదొక ఊరూ, నాన్న దొక ఊరా?" అర్థం కాలేదు చిన్నాడికి.

"మా ఊరు మీ అమ్మమ్మ వాళ్ల ఊరు. మీ నాన్నాల ఊరు మీనాయనమ్మున్న ఊరు." కొడుకు సందేహం తీర్చేసింది ఆదిలక్ష్మి.

"మరి నాన్నా! మీ ఊళ్లో దొంగతన మేమన్నా జరిగిందా!" చిన్నాడీసారి తండ్రి నడిగాడు.

జగన్నాథం మాటాడకపోయేసరికి ఆదిలక్ష్మి అంది. "ఆయనేం చెప్తారు? వాళ్లే ఊర్లో దొంతనమే జరగనట్టు ఎలా చూస్తున్నారో చూడు."

" ఏంటి, ఒక్క దొంగతనమూ జరగలేదా?" వాడి కెందుకో చాలా ఆశ్చర్యంగా ఉంది. "ఆ.. దొంగలుపడని ఊరంటూ లేదు." నమ్మకంగా చెప్పింది ఆదిలక్ష్మి. చిన్నాడి ఆశ్చర్యం తొలగిపోతోంది. తండ్రిని చెప్పమని గుంజాడు.

జగన్నాధం చెప్పడం ఆరంభించాడు. "..మాచిన్నప్పుడు మా పక్కింట్లో దొంగలు పడి అన్ని సామాన్లు ఉన్నా ఏదీ పట్టుకుపోకుండా వంట గదిలో దూరి అన్నం, కూర అన్నీ కడుపునిండా తిని కుండ పగలకొట్టి పోయారు."

చిన్నాడికి తండ్రి చెప్పింది చప్పగా తోచింది.

"దొంగ లెక్కడి నుండో కుండ కూలి కట్టుకొనిరారు. ఆ వాడలోనో ఫ్లా, ఇరుగూ

పొరుగోళ్లంతే.'' ఈ మాట అంటూ తన ఇరుగూ, పొరుగూ పెరటి ముందల వాసన వాళ్లని ఒక్కసారి గుర్తుకు తెచ్చుకొంది. ఎవరెలాంటి వాళ్లో ఏ పుట్టలో ఏ పాముందో మళ్లీ భయం వేసింది ఆదిలక్ష్మికి.

ఈ దొంగతనాలు, దోపిడీలు మాట్లాడాక ఇంటికి తాళం వేసి పెళ్లికి వెళ్దామన్న పెనిమిటితో పేచీ పడింది ఆదిలక్ష్మి. చివరకు విసిగిపోయిన జగన్నాథం తనే ఉంటానని, పిల్ల లిద్దర్నీ తీసుకొని భార్యని ప్రయాణం కమ్మన్నాడు.

అప్పటికే సాయంత్ర మవుతోంది. ఈ ఆలోచన బాగానే ఉన్నట్లనిపించింది ఆదిలక్ష్మికి

''మీ రుంటే ఇంక భయ మేమిటి? పిల్లలు నాకు తోడుంటారు'' అంది. కంకణాలు కట్టుకొని కన్యాదానం ఇచ్చుకోడానికి అయితే ఇద్దరుండాలిగాని ఇప్పుడొక్కరు వెళ్లినా పరవాలేదు. అందుకే మనసు స్థిమితపడింది.

జగన్నాథం ఆదిలక్ష్మిని బయలు దేరమన్నాడు. ఆదిలక్ష్మి ముఖం కడుక్కొని చీర మార్చుకొనేలోపు ఆలోచన మారిపోయింది.

'' ఏమండీ నా కయితే వెళ్లాలని ఉంది. కాని ఇప్పుడే సాయంత్రమైపోయింది. ఊరు చేరేసరికి ఏ రాత్రి పదకొండో, పన్నెండో. కాలాలు చూస్తే బాగాలేవు. వస్తువులు, తీసేసి రుమాల్లో చుట్టి బొడ్లోనో, జాకెట్లోనే దోపుకున్నా ఈ చెవుల్లోవి, ముక్కుల్లోవి చాలు, ఆ దారిని కాచిన వాడికి మెడలో పుస్తెలు చాలు. పుటుక్కున తెంపుకుపోవడానికి! ఆతరువాత అర్రెంటే రాదు... బుర్రంటే రాదు!'' భయాన్ని వెలిబుచ్చింది ఆదిలక్ష్మి.

''సరే, అయితే పొద్దున వెళ్దువు, ఉండిపో'' అన్నాడు జగన్నాథం.

ఆదిలక్ష్మి కట్టిన కొత్త చీర విప్పి పాత చీర కట్టుకుంది.

పిల్లలు నీరసించిపోయారు!

ఆ రాత్రి

చిన్నాడికి రేపు వెళ్లబోయే ఊరిని, పెళ్లిని తలచుకొని నిద్రపట్టింది కాదు. నడిపాడు అంచనాకు అందని లోకాన్ని జానాబెత్తుల తన మెదడుతో కొలచి, ఇంక ఆలోచించలేక నిద్రపోయాడు.

జగన్నాథానికి ఆ రోజు జరిగిన చర్చ, భార్య తీరు గుర్తు కొచ్చి కొంత నవ్వు, కొంత నిరాశతో చాలా సేపు గడిపి అర్ధరాత్రి దాటాకే నిద్రలో జోగాడు.

అర్ధరాత్రి అయినా ఆదిలక్ష్మికి నిద్రరాకుండా ఉంది. కాసేపు కన్యాదానం గురించీ, ఆ ఆశ నిరాశయినందుకూ బాధపడింది. తర్వాత పెళ్లి ప్రయాణం గురించి ఆలోచించింది.

తనొక్కర్తే వెళ్తే భర్త రానందుకు అంతా తనని తిట్టరూ? తిడితే తిట్టనీ! లేకపోతే ఇంటి దగ్గరెవరుంటారు? రేపు పెందరాళే లేచి వంట చేసేస్తే ఆయనకి భోజనానికి ఇబ్బందుండదు. రేపు గడిచిపోతుంది. ఎల్లుండికి మరి? ఛీ! ఈయనకి వంటరాదు.

ష్ప! ఆ ఎదురింట్లో వనజాక్షిని కసిన్ని బియ్యం పొంగించి ఇమ్మంటే ఇస్తుంది. అమ్మో! వద్దు. అవి డసలే బావగా రంటూ సరసాలకి పోతుంది. తనుంటేనే జంకదు. లేనప్పుడు ఇంకేమన్నా ఉందా? ఆయన ఉన్నారని తెలిస్తే కావాలనే వస్తుంది. లేరు కదా అని చెప్పి కూర ఇస్తుంది. ఏదో అంటుంది. ' ఇక చాలు' ఈయన ఊరుకుంటారా దాని మాటలకి, ఆ వగలాడి చిన్నెలకి? ఈ మగాళ్లని నమ్మకూడాదు. మెత్తగుండే కొంపలు ముంచేస్తారు. ఏముంది? ఇద్దరూ ఒకసారి ఆ అవకాశం దొరికితే ఇంక వదులుతారా? తన కొంప కూలిపోదూ? కొల్లేరు కాదూ?

ఆదిలక్ష్మికి భయమేసింది. చెమట పట్టింది. భర్తను వదిలిపెట్టకూడదనుకుంది. వెళ్తే ఇద్దరూ కలిసయినా వెళ్లాలి. లేదా తనయినా ఉండిపోవాలి. ఆయన్ని మాత్రం ఒంటిగా ఇంటికి కాపలా ఉంచకూడదు. ఆయన ఉండడం లేదు. అప్పుడే భర్తకు, లేపి ఆవిషయం చెపుదామనుకుంది. కాని ఆయన నిద్రలో ఉన్నారు. 'మొద్దు నిద్ర' తిట్టుకుంది. పెద్ద ఆపద తప్పినట్టు ఊపిరి పీల్చుకుంది. తరువాత ఆమెకు నిద్రపట్టింది.

గోడ కున్న గడియారంలోని ముళ్లు నవ్వుకున్నాయి.

చిన్నాడు తెల్లవారు జామున లేస్తూనే ఇంటందర్నీ లేపేశాడు.

ఆదిలక్ష్మికి రాత్రి ఆలోచనా, ఆచరణ గుర్తుకు వచ్చి బద్ధకం ఎగిరిపోయింది. లేచి కూర్చుంది. బద్ధకంగా ఉన్న భర్త అటూ ఇటూ దొర్లుతుంటే '' ఏమండీ! మీ రుండడానికి వీల్లేదు. నేనే ఉండిపోతాను. మీరే వెళ్లండి. గౌరవం దక్కుతుంది. లేదంటారా, ఇద్దరం వెళ్దాం. అంతే!'' తెగ్గొట్టినట్లు చెప్పింది.

జగన్నాథం మాట్లాడబోయాడు. ఆమె అతనికా అవకాశం ఇవ్వలేదు.

తెల్లవారిపోయిందిగాని, జగన్నాథం ఆశ్చర్యం నుండి తేరుకోలేదు.

ఆదిలక్ష్మి తెల్లవారేసరికి తన అభిప్రాయం ఎందుకు మార్చుకుందో జగన్నాథం ఆలోచనలకి అందలేదు. భార్యనొక వంక కనిపెడుతూనే ఉన్నాడు.

పిల్ల లిద్దరూ అప్పుడే స్నానాలు చేసి బట్టలు కూడా తొడిగేశారు. ఆదిలక్ష్మి కూడా స్నానం చేసి ఎందుకనో మరి కొత్త చీర కట్టుకుంది. జడ అల్లుకుంటూ ''బయలుదేరుతారా? ఇప్పుడు బస్సెక్కితే మధ్యాహ్నం భోజనాల టైముకి చేరుకోవచ్చు'' కేక వేసింది.

జగన్నాథం పక్క మీద నుంచి లేస్తూ 'మరి ఇంటి దగ్గరెవర రుంటారే?' అర్థం కానట్టు ముఖం పెట్టాడు. 'ముందు బాత్‌రూంకి వెళ్లి స్నానం అన్నీ చేసి రండి.' మనిషిని లేపి కూర్చోబెట్టింది ఆదిలక్ష్మి. జగన్నాథం చేసేదిలేక స్నానం, అన్నీ చేసుకొచ్చి '' ఇంట్లో సామాను పోతే నాకు తెలీదు. ఏది జరిగినా నన్ననొద్దు. ఆ... '' తాటించినట్టుగా అన్నాడు. పేరా ఆదిల క్ష్మి ముఖంలో రంగులు మారడం గొంతులో కనిపించింది... ''మీరు పిల్లల్ని తీసుకువెళ్లిరండి. నేనుంటానన్నానుగా నే నుంటాను!'' చివరికి వచ్చేసరికి మాట గొంతులోనే ఉండిపోయింది. దుఃఖానికి ముందు గొంతు ఎలా

పూడుకుపోతుందో అలా ఉంది. తల దించిందే కాని ఎత్తడం లేదు.

ఇవన్నీ జగన్నాథం గ్రహించకపోలేదు. అయినా తను బయటపడకుండా 'మాట్లాడుతున్నాడు.

''మీ చెల్లెలి కయితే ఏం చెప్పమన్నావ్? మరెందుకు, ఆ కొత్త దంపతుల్ని అత్తవారిల్లు అడుగుమోపి వచ్చాక, మన ఇంటికి రమ్మని పిలుపు చేస్తాను. నువ్వు పెళ్లికి రాకపోయినా చూసినట్టుంటుంది సరేనా?''

జగన్నాథం మాటకు ఆదిలక్ష్మి నుండి అస్సలు జవాబు లేదు. తలభారమైనట్టు కిందికి దించేసి ఉంది. పెద్ద ఊపిరి మాత్రం బుసబుస వినిపిస్తోంది. ఇంక లాభం లేదని ఆదిలక్ష్మి దగ్గరగా వెళ్లి అరచేత్తో బలంగా గడ్డం పట్టుకు ఎత్తాడు. ఊహించిన దానికంటే ఎక్కువ. ఆదిలక్ష్మి కళ్లలో జలపాతం ఉరుకుతోంది. ఆసమయంలో జగన్నాథం గొంతు పెగల్లేదు. చిన్నాడికి మాత్రం తండ్రేదో తప్పు చేసినట్టు తోచింది.

''ఆదీ! నువ్వన్నట్టు మనింట్లో దొంగలుపడితే ఏముంది. పడనీ! మరెప్పుడూ జన్మలో ఈ ఇంటికే కాదు కదా ఈ వాసకే రాడు.'' నవ్వించాలని ప్రయత్నించాడు జగన్నాథం.

కాని ఆమె నవ్వలేదు. పైటతో కళ్లు తుడుచుకుంది.

''బయలుదేరు బస్సు తప్పిపోతాం. ఫస్టు బస్సు దొరుకుతుందిలే. వేరం ఆచిన్నాడి కోసం. వాణ్ణి కూడా ఏడిపించకు లే!'' సముదాయిస్తున్నట్లు అనునయంగా అన్నాడు జగన్నాథం.

చిన్నాడు తల్లి కళ్లలోకి అమాయకంగా చూశాడు.

అప్పుడు మనిషి కాగలిగింది ఆదిలక్ష్మి కాని ఎందుకో తన చర్యకు తనకే తలచుకున్న కొద్దీ సిగ్గేస్తోంది.

కన్నీటి చారలు తుడుచుకొని పౌడరు అద్ది కాటుక, కుంకుమ పెట్టుకొని అరగంటకి రెడీ అయింది ఆదిలక్ష్మి.

అప్పుడు జగన్నాథం ఒక ప్రశ్న వేశాడు.

''కుసుమ పెళ్లికని మొదట ఇరవై వేలిచ్చాం, మరి మిగతా పదివేలు పట్టుకోనా? మానేనా?'' ఆ ప్రశ్నలో మనం పెళ్లి పెద్దలం కాము అన్న స్ఫురింపు ఉంది. ఆ విషయంతలచుకుంటే ఆదిలక్ష్మికి మళ్లీ వెళ్లాలనిపించలేదు. కాని మళ్లీ తను బయలుదేరి ఉండిపోవడం బాగోదనిపించింది. ''మీ ఇష్టం'' అంది.

''లేదు, నువ్వే చెప్పు'' తనేనిర్ణయం తీసుకోలేనట్టుగా అన్నాడు జగన్నాథం,

కాస్సేపు ఆగి ''మనకి కాళ్లు కడిగి కన్యాదానం చేసే హక్కువనప్పుడు మన డబ్బుతో వాళ్ల కింక ప నేటుంది? ఆ పదివేలూ బీరువాలో అలా ఉంచేయండి.'' అన్న ఆదిలక్ష్మి మాటే శిరోధార్యమయింది.

అప్పటికి అన్ని తలుపులూ, కిటికీలూ మూసేశారు పిల్లలూ. సీలు చేసినంతగా

బిడాయించారు. ఇంటిలోపల, పెరడున రెండు, బయట వీధి గుమ్మానికి ఒకటి మొత్తం మూడు తాళాలు పెట్టి బయలుదేరారు.

బస్ రెడీగా ఉంటే ఎక్కడం, కదలడం ఒకేసారి జరిగిపోయాయి. చిన్నాడి కిప్పుడు ఆనందంగా ఉంది. నడిపాడు ముందు సీట్లో కూర్చున్న అమ్మాయిని తల్లిదండ్రి గమనించకుండా జాగ్రత్తపడుతూ చూస్తున్నాడు. తర్వాత సీట్లో ఆదిలక్ష్మి జగన్నాథం పక్కపక్కనే కూర్చున్నరు.

బస్సు కొంత దూరం పోయాక జగన్నాథం ఆదిలక్ష్మి ముఖంలోకి చూశాడు. కన్నీటి చారికలు పౌడరు మాటున అస్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. ఎక్కువసేపు చూస్తే ఏమయినా అనుకుంటుందని ఆ సమయంలో భార్యవంక చూడడానికి కూడా భయపడ్డాడు.

ఎండా కాలమయినా ఉదయపు గాలి చల్లగా ఆహ్లాదంగా ఉంది. బస్సు పెద్ద రద్దీగా లేదు. కండక్టరు టిక్కెట్లు కట్ చేసి, కూర్చోని వాటి నంబర్లు రాసుకుంటున్నాడు. బస్సు వేగం అందుకుంది.

చిన్నాడు రాజు దృష్టి బస్సు గోడల్ని తడిమింది. వాడు ఎర్రగా కనిపిస్తున్న అక్షరాల్ని పైకే చదువుతున్నాడు. అంతవరకూ కొడుకు చదివిన వాక్యాల్ని పట్టించుకోని ఆదిలక్ష్మి అప్పుడు మాత్రం ఉలిక్కిపడింది.

''దొంగలున్నారు జాగ్రత్త'', ''మీ సామాన్లను మీరే భద్రపరుచుకోండి!'' ఆ రెండు వాక్యాలూ ఆమె చెవిలో రొదపెడుతున్నాయి.

అటుపైన ఆదిలక్ష్మి ధ్యాస ఇంటివేపు మళ్లింది. ఇరుగూ పొరుగుకైనా చెప్పకుండా వచ్చేసినందుకు ఏదో తప్పు చేసినట్లనిపించింది. ' ఎంత గాభరాపడ్డా వచ్చేముందు ఒక్క కేక వేసి చెప్పుండాల్సింది!'' అనుకుంది. 'తాళం సరిగ్గా వేశామా? గొళ్లెం వదిలివేయలేదు కదా? పిల్లలు వెనకింటి అరదండ పెట్టారా? కిటికీలు మూశారు. మరి బీరువా తాళాలు ఎక్కడ పెట్టారు?'' అనుమానాలు అంతకంతకూ ఎక్కువవుతున్నాయి.

''బీరువా తాళాలు ఎక్కడ పెట్టారో? అసలు తాళం వేశారా?'' పెనిమిటిని అడిగింది ఆదిలక్ష్మి.

''తాళం వేశానే, అది అందులోనే ఉంచాను. తాళం చెవులు పరుపు కింద పెట్టా'' చెప్పాడు జగన్నాథం.

అలా తాళా లెందుకు వదిలేశారని అడగాలనిపించింది ఆదిలక్ష్మికి. కానిబస్సులోని ఏదొంగ వెధవయినా వింటే? అంతే, నోరు మూసుకుంది. ఆలోచనలు ముసురుకున్నాయి.

''తాళాలు మెడలో తాడుకి పెట్టుకుంటే బాగుణ్ణు'' అనుకుంది. పదివేలున్నందుకు భయం ఎక్కువవుతోంది.

అసలు ఒకప్పుడు జగన్నాథం ఆ వాడలో చీటీలు వేసేవాడు. నెలనెలా డబ్బు

పోగుచేసేవాడు. కాని ఆదిలక్ష్మి చీటీలు వద్దంది. లాభాలు వద్దంది. ఇంట్లో చీటీ వేస్తే తను ఉండనంది. చీటీ కావాలో, తను కావాలో తేల్చుకోమంది. మొదట జగన్నాథానికి అర్థం కాలేదు. తర్వాత తన భయం చెప్పింది. ముష్టిముండ వూరు మారిపోతోందట, ఇప్పటికీ ఆ వాడంతటికీ ఫలనోళ్లు చీటీ వేస్తున్నారని తెలిసిపోయిందట. అంచేత ఎవులుకయినా కళ్లగసం అవుతుందట. మగ మనిషి రాత్రి డ్యూటీలకని వెళ్తే అయినా పగలయినా, రాత్రయినా ఎవరి బుద్ధి ఎలా మారుతుందో? ఆ డబ్బుంటే నేనుండను - పెద్ద తగువే అయిపోయింది. మొగుడూ పెళ్లాలకి వారం రోజులు మాటలు కూడా లేవు.

మరిప్పుడు ఇంట్లో డబ్బు వదిలేసి వచ్చెయ్యడం బెంగగా ఉంది.

బస్సు నాల్గైదు స్టాపులు దాటాక రద్దీ ఎక్కువయింది. అది పెళ్లిళ్ల సీజనుకావడం వల్ల అందరూ కట్నాలు, బంగారం గురించి మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఎవర్నైనా ఉంచి వస్తున్నారా అని అడగాలనిపించింది ఆదిలక్ష్మికి, కాని అడగలేదు, బయటకు చూస్తున్న భర్తని తట్టి ''రాత్రి పెళ్లయిపోగానే రేపు తెల్లారగట్లే ఫస్టు బస్సుకి వచ్చేద్దాం ఎలాగయినా'' చెప్పింది ఆదిలక్ష్మి. 'అలాగే' అన్నట్లు తలూపాడు జగన్నాథం.

'' ఈ ఒక్క రాత్రి గండం గడిస్తే అదే చాలు.'' స్వగతంగా అనుకుంది. 'అయినా , మన దగ్గరేముందని ఎవడయినా వస్తాడు? మళ్లీ అనుకొని గుండె నిబ్బరం చేసుకొనే ప్రయత్నం చేసుకుంది. ఆ నిబ్బరం ఎంతోసేపు ఉండడం లేదు.

ఆ మధ్యాహ్నానికి జగన్నాథం దంపతులు పిల్లలతో ఊర్లో బస్సు దిగారు. పెళ్లి ఇల్లు చేరుకున్నారు. భోజనాలవుతున్నాయి.

ఆదిలక్ష్మిని చెల్లెలు అనసూయ చూసింది. ''చుట్టాలొచ్చినారు. భోజనాలు పెట్టండ్రా తినేస్తే మరొక గంటలో బస్సుంది''. అనేసి ఆగకుండా వెళ్లిపోయింది. అనసూయ మనసు గ్రహించింది. ఆదిలక్ష్మి జగన్నాథం ఆమె కోపానికి నవ్వుకున్నాడు.

చిన్నాడు రాజు భోజనాల దగ్గరుండే వాళ్లకి నీళ్ల పొయ్యడానికని జగ్గు తీసుకువెళ్తున్నాడు. నడిపోడు అటుకేసే నడుస్తున్నాడు.

అప్పుడే వచ్చాడు ఆదిలక్ష్మి మరిది నారాయణ. వీళ్లను చూస్తూనే అన్నాడు - ''మీరూ పిల్లల్ని కన్నారు. పెళ్లికాని చెయ్యడం మానేస్తారా? పిలవడం మానేస్తారా? మేమూ సెలవు దొరకలేదనో, బస్సులు దొరకలేదనో చెప్పలేమా?''

''అది కాదు తమ్ముడూ, సెలవూ దొరికింది. కానీ ఇంట్లో ఎవర్నుంచి రావడానికి ఎవరూ లేరు. కనీసం రాత్రి పూటయినా కాపుంటే రావడానికి'', పరిస్థితిని అంతకంటే వివరించలేకపోయాడు జగన్నాథం.

ఆ మాట వింటూనే గడపలో కూర్చున్న ముసల్ది నారాయణ తల్లి '' ఆ పదెకరాల రైతువి. తోటా, దొడ్డా, పంటా కాపా? పోని బక్కా బడుగా? కోళ్లా, గొర్రెలా? ఏటున్నాయని పొద్దుబోతే కట్టలేదనో, ముయ్యలేదనో బెంగ? తాళం వేసి రావడానికి?''

దీర్ఘం తీసింది.

పట్టణం సంగతంతా వివరించాలని ఆదిలక్ష్మికి అనిపించింది. అంతలో అనసూయ అంది. ''దాని కూతురయితే అది ఎందుకు రాదు? ఒక్క పేగు ఎరుసని తేడా చూపుతంది.'' నిష్ఠూరంగా ఉందామాట.

ఆదిలక్ష్మి అమాటతో ఆగలేకపోయింది. గుండెలో అణిచిపెట్టుకున్న దుఃఖాన్ని కాయలేకపోయింది. అంతే! ''కుసుమకి కాళ్లు కడిగి కాన్యదానం చేసే హక్కు నాదన్నావు. ఆడపిల్లలు లేనిదాన్నని చాలా కనికరించావు. చెల్లివయితే నేమి? తల్లిలా అర్థం చేసుకున్నావు. అక్కని, కూతుర్లు లేకపోయినా నేను గొడ్రాల్ని కాదే!'' ఆదిలక్ష్మి మరి మాటలు రావడం లేదు కళ్లమ్మట నీళ్ల తప్ప.

''... ఊరంతా పెద్దకూతుర్ని...'' చెప్పబోయింది. అనసూయ.

అరుగు మీద ముసల్ది లేచి ''నువ్వాగే, మిగతా ఇద్దరూ ఆడపిల్లలు కారే?! నీకు నచ్చినదాన్ని అట్టుకుపోయే... ఎళ్లే!'' గొంతెత్తి అంది.

''... ఆ ... ఇప్పుడిలా అంటారు. దాన్ని తీసుకోమన్నట్టే తర్వాత ఇదిగిలాగే, అయినా ఎవుల బిడ్డ ఆల బిడ్డ, అపుణ్ణెమూ వద్దు, మీరే మూటగట్టుకుపొండి.'' ఏడుస్తూనే అంటోంది ఆదిలక్ష్మి.

జగన్నాథానికి ఎలా ఓదార్చాలో అంతుపట్టకుండా ఉంది.

సరిగ్గా అప్పుడే వచ్చింది కుసుమ పెళ్లికూతురు గదిలోంచి, ఆదిలక్ష్మి గమనించలేదు. కుసుమే దగ్గరగా వచ్చి, ''అమ్మా !'' పిలిచింది. ''నేను మీ అమ్మను కానే! నాకు కూతుళ్లు లేరుగా!'' మరింత ఎక్కువయిపోయింది. ఆదిలక్ష్మి ఏడుపు ఏడుస్తూనే కుసుమ రెండు చేతులూ ఒడిలో పెట్టుకుంది. జనం పోగయిపోతున్నారు పెళ్లి ఇల్లు కదా, ఇంక అడిగేదేముంది?

జగన్నాథానికి ఈపరిస్థితి అంతా చికాకుగా ఉంది. 'నోర్ముయ్యి' అని భార్యని హెచ్చరించాలనుకున్నాడు మళ్లీ అంతలోనే జాలి కూడా కలిగిందామెమీద.

కొంచెం సేపట్లో పరిస్థితి సర్దుకుంటూ ఉండగా నారాయణే అన్నాడు. ''వదినా! లెగు పురోహితుడ్ని పిలుస్తాను. అన్నయ్యా మీరు కంకణాలు కట్టుకుందురు'' అని అనసూయ ముఖం వంక చూశాడు.

''అక్కా!లే... బావా! అందరూ పెద్దకూతురు తొలిసూలు పిల్లని అన్నారనిగాని దాని ఆశచెడగొడదామని నాకు లేదు. ఇంకిద్దరు మాకెలాగూ ఉన్నారు'' అని జగన్నాథంతో అని భర్తని పురోహితుడ్ని పిలుచుకురమ్మంది అనసూయ. పురోహితుడు వచ్చాడు. కాని కంకణాలు కట్టుకోవడానికి ఆదిలక్ష్మితోపాటు జగన్నాథమూ అంగీకరించలేదు. అనసూయ తన అక్కనీ, బావనీ బ్రతిమాలాడింది. నారాయణ కూడా.

''నేనూ మనిషినే! ఆశ తీసెయ్యడమని కాదుగాని, మీరు కట్టుకున్న కంకణాలు ఇప్పెయ్యడం ఏమంత సబబుకాదు. తర్వాత మీ రన్నట్టు ఇద్దరు పిల్లలున్నారు ఏదో

అయితే అవుద్ది. అయినా మేం ముందొచ్చుంటే ఎలా గున్నో... ఇల్లొదిలి రావడం అయ్యింది కాదు''. కచ్చితమైన తన నిర్ణయాన్ని చివరగా చెప్పింది ఆదిలక్ష్మి. భార్య మాటలకు జగన్నాథమూ సంతోషించాడు.

వాతావరణం సానుకూలమయినందుకు పెళ్లి సందడి మరింత ఎక్కువయింది. కంకణాలు కట్టుకున్న అనసూయ, నారాయణలు కార్యంలో మునిగిపోయారు. అక్కడ కాసేపున్నాక, జగన్నాథం వీధిలోకి వెళ్లిపోయాడు. ఆదిలక్ష్మి మళ్లీ ఆలోచిస్తోంది. కొంచెం ముందొచ్చి ఉంటే బావుణ్ణు. అయిందేదో అయిపోయింది అనుకుంది.

కుసుమే వచ్చి పెద్దతల్లిని జడవెయ్యమని అడిగితే, జడతోపాటు పెళ్లి ముస్తాబు చేసింది. పెళ్లి ముహూర్తం దగ్గరపడింది. పెండ్లికుమారుణ్ణి, పెళ్లికూతుర్ని కూచోబెట్టి పురోహితుడేవో మంత్రాలు చదువుతున్నాడు. ఎన్ని ఘట్టాలు జరిగినా దూరం నుంచి చూస్తున్న ఆదిలక్ష్మి కాలుగడిగి కన్యాదానం చేసేటప్పుడు మాత్రం చూడలేకపోయింది. చూసినంతలో కళ్లనీళ్లు తిరిగి, మసకగా అనిపించి, ఎవరైనా చూస్తారని తలదించేసుకుంది. జగన్నాథం మాత్రం భార్యని గమనించాడు. కాని గమనించనట్టే నటించాడు. ఆసమయంలో తను చూశాడని గమనిస్తే ఆమె దుఃఖమేం ఖర్మ. ఏడుపే అందుకుంటుందని తెలుసు మరి!

పెళ్లయి ఈడులవీ చదింపులయేసరికి, తూరుపు తెలతెలవారుతోంది. ప్రయాణాలు కావలసిన వాళ్లు కొందరు సిద్ధపడుతుంటే, మరికొందరి కుర్చీల్లో కూలబడే కునికిపాట్లు తీస్తున్నారు.

జగన్నాథానికి, ఆదిలక్ష్మికీ మళ్లీ సమస్యొచ్చిపడింది. ఇద్దరూ కూర్చొని ఒకకొలిక్కి రావడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. కుసుమ పెళ్లి కనిచ్చిన ఇరవై వేల రూపాయల గురించి, కన్యాదానం తాము చేయలేదు కాబట్టి ఆడబ్బు గురించి అడగాలనే అనిపించింది భార్య భర్తలిద్దరికీ. మొదట కొంచెం తటపటాయించినా సరే, డబ్బువాళ్లు మాత్రం ఉత్తినే ఇస్తారా? మనమూ వదిలయ్యకూడ దనుకున్నారు. రేపు తమ పిల్లలకి ఉద్యోగ మొచ్చి డబ్బు కట్టవలసి వస్తే వీళ్లు ఈ ధబ్బు ఇస్తారా? అయినా కష్టపడిన సొమ్మయినా మాటకి కట్టుబడి ఇచ్చారు. ఆ మాట వాళ్లూ తప్పారు కాబట్టి, తమ డబ్బులు తాము తీసుకోవాలని నిశ్చయానికి వచ్చి అదే విషయం అడిగారు.

నారాయణ, అనసూయ ఆశ్చర్యపడలేదు. సమయానికి తమకు అందవలసిన సొమ్ము అందలేదని బాధపడ్డారు. ''మీరు ఇరవై వేలు ముందుగా సర్దడం వల్ల చాలా మేలు చేశారని'', ''అసలు పెళ్లి మీ మూలంగానే అయిం''దన్నారు. ''అయితే ఇంకా డబ్బు సరిపోలేదని, మీ నుండి పదివేలు వస్తాయని ఆశవున్నా అడగడానికి నోరు రాలేకపోయిం''దని ''అలా అని కూతురు పెళ్లి వదులుకోలేం కదా'' అన్నారు.

'' ఇంతకీ ఎప్పుడిస్తారా ఇరవై వేలు?'' ఆదిలక్ష్మి దంపతులిద్దరూ అడిగారు. '' వీలున్నంత తొందర్లోనే తీర్చేసా''మని అన్నారే కాని, ముందు ఇంకా పిల్లలున్నారని అన్నారు కాని, కన్యాదానం గురించిగాని ఎత్తేలేదు అనసూయ దంపతులు.

అందరూ కష్టపడితేనే డబ్బు వస్తుందని, ఆ డబ్బే మంచయినా, చెడయినా చేస్తుందని వడ్డీ ఇవ్వకపోయినా 'ప్రామిసరీ నోటు' తప్పకుండా కావాలన్న అక్కనీ, బావనీ చూసి మాత్రం ఆశ్చర్యపోయారు. ఇంకేమీ మాట్లాడకుండా కోరినట్టే కాగితాలు తెప్పించి నోటు రాయించి ఇద్దరూ ఇరవై వేలకు సంతకాలు పెట్టి ఇచ్చారు. నోటు అందుకునేటప్పటికి ఒక రోజున్నరయింది. పెళ్లికొడుకు, పెళ్ళికూతురు ఇల్లు వదిలివెళ్లడం, చుట్టాలు గందికి, ఇన్నింటి మధ్య కూడా రాతకోతల పని అయింది. ఈరెండ్రోజులూ అక్కచెల్లెళ్ళుగాని, తోడన్నదమ్ములుగాని ఎక్కువగా మాట్లాడుకోలేదు కూడా. ఏదో అవసరమైతే తప్ప ఆదిలక్ష్మి, జగన్నాథాల కయితే తింటునప్పుడల్లా పరాయి వాళ్ల ఇల్లులానే తోచింది. ఆ రెండ్రోజుల్లో అనేక దఫాలు మనసు మారిపోతే మరుక్షణమే మామూలయేది.

ఆవేళ మధ్యాహ్నం జగన్నాథం కుటుంబం బయలుదేరింది ఉండమని ఎప్పుడూ పోరే అనసూయ కూడా ఆదిలక్ష్మిని ఏమీ అనలేదు. నారాయణయితే ముఖంలోకి చూడడం లేదు.

ఆదిలక్ష్మి కూడా ఆడపిల్ల లిద్దర్లో ఎవరినీ బయలుదేరమనిగాని, రమ్మనమనిగాని అనలేదు. జగన్నాథం ఆ విషయమే మరిచిపోయాడు. చిన్నాడికి ఇంటి వాతావరణంలో మార్పు కొట్టొచ్చినట్టు అగుపించి బాధనిపించింది. నడిపాడు పిన్ని చిన్నాన్నల ప్రేమకు దూరమైనట్టుగానే వున్నాడు.

ఎప్పుడూ దిగబెట్టే నారాయణ బస్సు దగ్గరికి రాకపోయినా కిమ్మనకుండా వెళ్ళి బస్సెక్కి కూర్చున్నారు పిల్లలతో జగన్నాధం దంపతులు. బస్సు కదిలిపోయింది. ఊరు విడిచి పెట్టేసింది. అందరి గుండెలూ భారంగా ఉన్నాయి. జగన్నాథం ఆదిలక్ష్మి ఎందుకనో ఒకరి మొఖాలు ఒకరు చూసుకోలేక పోతున్నారు. చిన్నాడికి వెళ్లినంత సంతోషంలో సగమయినా లేదు వచ్చేటప్పుడు.

దిగాల్సిన ఊరు వచ్చినదాకా ఆలోచనల్లోపడి ఇంటి గురించి భయం వెయ్యకపోయినా, మళ్లీ మొదలయింది. అక్కడున్న రెండ్రోజులూ రాతకోతల్లో పడి మరచినా ఇప్పుడు భయం రెట్టింపవుతోంది. నమ్మకంలేని చోట పదివేలు ఎలా వదిలివెళ్ళామా' అన్న ఆలోచన రాలేదు. ఆ దంపతుల గుండెలు భయం భయంగా, బితుకుబితుకుగా ఉన్నాయి. అడుగులు వడివడిగా వేస్తూ ఉన్నా తడబడుతున్నాయి.

ఇల్లు దగ్గర పడింది. పరిగెత్తుకు వెళ్లారు. ఇంటికి తలుపులు. తలుపులకు గొళ్లాలు. గొళ్లానికి తాళం ముద్దుగా, బొద్దుగా ని

శ్చలంగా ఉంది.

తలుపుల గొళ్లాలు తెగలేదు.

కాని ఎక్కడో మరేవో గొళ్లాలు. - అవి తెగిపోయాయి.!

రచనా కాలం ౨, ౧౦, జూన్ ౧౯౯౨

ముద్రణ: ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రిక, నవంబరు ౨౩-౨౯ ౧౯౯౪.

కథ ౧౯౯౪.